

MATERIALELE CONFERINȚEI

științifice cu participare internațională

„FARMACIA ETICĂ: ISTORIE, REALITĂȚI ȘI PERSPECTIVE”

dedicată memoriei **Vasile Procopișin** –

Patriarhul farmaciei Moldave, doctor habilitat în
științe farmaceutice, profesor universitar și

Nadejda Ciobanu, doctor în științe farmaceutice,
conferențiar universitar

Chișinău 19-21 aprilie 2018

CONFERINȚA

organiată de
Catedra de farmacie socială „Vasile Procopișin”

sub patronatul
**Universității de Stat de Medicină și Farmacie
”Nicolae Testemițanu”**

Facultății de Farmacie

cu suportul
Asociației Farmaciștilor din Republica Moldova

"Farmacia etică: istorie, realități și perspective", conferință științifică cu participare internațională (2018 ; Chișinău). Conferința științifică cu participare internațională "Farmacia etică: istorie, realități și perspective" : dedicată memoriei Vasile Procopișin - Patriarhul farmaciei Moldave, doctor habilitat în științe farmaceutice, profesor universitar și Nadejda Ciobanu, doctor în științe farmaceutice, conferențiar universitar,

Chișinău 19-21 aprilie 2018. - [Chișinău] : S. n., 2018 (Tipogr. "Imprint Star"). - 267 p. : fig., tab.

Antetit.: Univ. de Stat de Medicină și Farmacie "Nicolae Testemițanu", Fac. de Farmacie, Catedra de Farmacie Soc. "Vasile Procopișin". - Texte : lb. rom., engl. - Rez.: lb. rom., engl. - Referințe bibliogr. la sfârșitul art. - 100 ex.

ISBN 978-9975-3159-5-1.

615:378.661(478-25)(082)=135.1=111

F 23

**ACORDAREA PRIMULUI AJUTOR MEDICAL DE CĂTRE FARMACIȘTI
ÎN FARMACIILE COMUNITARE**

Elena ZGÎRCU, Stela ADAUJI, Tatiana ILIEȘ*

*Catedra de farmacie socială „Vasile Procopișin”, Universitatea de Stat de
Medicină și Farmacie “Nicolae Testemițanu”, Republica Moldova*

126

Autor corespondent*: elena.zgircu@usmf.md

Rezumat

Sarcinile de bază ale farmaciștilor din farmaciile comunitare constau în asigurarea cu medicamente a populației, informarea și promovarea modului sănătos de viață. Pe lângă acestea, se regăsește și o altă funcție, la fel de importantă, precum cea de asistență medicală. Acordarea primului ajutor medical reprezintă o obligație a specialiștilor farmaciști, o prioritate, independent de situație. Astfel, prin studiul respectiv s-a urmărit o analiză a pregătirii farmaciștilor din farmaciile comunitare în acordarea primului ajutor medical în caz de urgențe.

Abstract

**PROVIDING FIRST AID BY PHARMACISTS
IN COMMUNITY PHARMACIES**

The basic tasks of pharmacists from community pharmacies are to provide the patients with medicines, to inform and promote healthy lifestyles. Besides, there is another one, equally important, that of healthcare. The First Medical Aid is an obligation of pharmacists, a priority, independent of the situation. Thus, the study aimed to analyze the knowledge of pharmacists from community pharmacies related to the first medical aid in case of emergency.

Introducere

Mii de oameni mor sau suferă anual, datorită necunoașterii măsurilor de prevenire a situațiilor de urgență sau pentru că în situații de urgență n-au beneficiat de asistență corespunzătoare sau nu le-a fost acordată în timp util. O serie de comunități din întreaga lume se confruntă cu aceste situații critice. Totuși, circa jumătate din numărul acestor drame ar putea fi evitate dacă la locul accidentului s-ar afla o persoană capabilă să acorde corect și în timp util gesturile salvatoare, până la sosirea asistenței medicale profesionale. Acordarea primului ajutor medical (PAM) este o deprindere esențială pe care trebuie să o posede specialiștii din domeniul sănătății ce au contact permanent cu publicul, inclusiv farmaciștii, fiind, de cele mai multe ori, specialiștii la care pacienții apelează în primul rând. Primul ajutor acordat de către farmaciști în cadrul farmaciilor comunitare reprezintă o metodă eficientă de salvare a vieții în situații neprevăzute. Deoarece, până la sosirea

personalului calificat, fiecare secundă contează pentru persoana suferindă, oricine trebuie să înțeleagă importanța posedării cunoștințelor și aptitudinilor pentru a acorda primul ajutor medical.

Primul ajutor medical constă în totalitatea măsurilor aplicate imediat în cazul unei urgențe medicale până la sosirea serviciului de urgență sau până la intervenția unui medic.

Primul ajutor este o stare de spirit, o atitudine orientată spre acțiune și un set de acțiuni și practici care urmăresc să prevină, să pregătească pentru, și să ofere un răspuns, la situațiile de urgență. Aceste situații pot include boli, epidemii, atacuri de cord, accidente de circulație, răniri în circumstanțe domestice etc. Astfel, în situațiile de urgență scopul principal este obținerea rezultatului imediat și de a influența pozitiv asupra acestor condiții și a stării de sănătate a pacientului, în vederea stabilizării și tratării victimei până când serviciul profesional devine disponibil sau necesar [7].

Scopul

Evaluarea implicării farmaciștilor în acordarea primului ajutor medical în caz de urgențe.

Sarcinile lucrării

Pentru a atinge scopul sus numit au fost propuse următoarele sarcini:

- chestionarea farmaciștilor din cadrul farmaciilor comunitare;
- aprecierea nivelului de implicare a farmaciștilor în acordarea PAM.

În diferite țări ale lumii, acordarea primului ajutor medical reprezintă un serviciu farmaceutic, prestat de către farmaciști în procesul implementării conceptului de îngrijire farmaceutică [1]. De exemplu, în Suedia, farmaciștii informează populația despre acordarea primului ajutor în cadrul accidentelor casnice.

În Marea Britanie, implicarea farmaciștilor în acordarea PAM este un subiect actual, deoarece “de la farmaciști se așteaptă să aibă un nivel crescut de cunoștințe de acordare a primului ajutor și ca o profesie care se mândrește cu faptul că este o sursă accesibilă de îngrijire a sănătății, este bine venit ca farmacistul să aibă cunoștințe necesare când se întâlnește cu câteva situații echitabile care necesită prim ajutor și trebuie să știe cu adevărat cum să se descurce, în cazul în care avem farmacii pline de medicamente și pansamente pe care nu toți farmaciștii știu să le folosească la necesitate” [6].

Pentru farmaciștii din Australia s-a subliniat faptul că aceștia ar trebui să urmeze o formare relevantă în domeniul primului ajutor pentru a putea gestiona situațiile de urgență medicale. Această abordare coincide cu principiile buneii practici și scopul farmacistului, care este acela de a oferi îngrijire medicală sigură [5].

În așa fel s-au implementat cursuri obligatorii de participare la cursuri de perfecționare în acordarea primului ajutor, iar după finalizarea cu succes

a acestor cursuri, aceștia primesc o declarație de performanță valabilă timp de 3 ani [4]. În cadrul acestor cursuri farmaciștii învață toate abilitățile și cunoștințele necesare pentru a oferi un răspuns de prim ajutor, pentru a sprijini viața, pentru a gestiona acțiunile în cazul accidentelor, până la sosirea asistenței medicale sau de altă natură [3].

În Canada, ca o cerință în conformitate cu standardele de practică pentru farmaciști, toți farmaciștii care asigură îngrijirea pacienților trebuie să mențină certificări la zi în ceea ce privește CPR (resuscitarea cardiopulmonară) și primul ajutor, echivalent cu asistența medicală primară. Dacă apare o situație în care un farmacist trebuie să aplice primul ajutor și nu poate, se poate considera că farmacistul se află sub standardul de practică pentru profesia lor [2].

În România, Codul deontologic al farmaciștilor prevede că:

- pentru asigurarea continuității asistenței cu medicamente a populației, farmaciștii trebuie să furnizeze, în condițiile legii, servicii farmaceutice de urgență;
- pentru a realiza în condiții bune serviciile farmaceutice de urgență, farmacistul este obligat să acorde primul ajutor, în limita competențelor sale, și să solicite intervenția serviciilor specializate, informând asupra măsurilor luate din proprie inițiativă;
- când nu poate să acorde pacientului serviciul solicitat, farmacistul trebuie să îndrume pacientul spre un serviciu specializat de asistență medicală.

Cu aceleași drepturi și obligațiuni pentru medici și farmaciști este dotat și Codul deontologic al Lucrătorului Medical și al Farmacistului din Republica Moldova: *„lucrătorul medical sau farmacistul, care se află lângă un pacient rănit sau în pericol, are obligația să-i acorde asistență la nivelul posibilităților momentului și locului, sau să se asigure că acesta primește îngrijirile necesare”*.

Ca operațiuni de prim ajutor în cadrul farmaciilor comunitare din Republica Moldova pot fi enumerate măsurarea tensiunii arteriale, măsurarea glicemiei, acordarea primului ajutor în diferite situații până la sosirea ambulanței, ceea ce prezintă un nivel ridicat de implicare a farmaciștilor în viața și sănătatea comunității.

Toți specialiștii din domeniul medicinei și farmaciei din Republica Moldova, o dată cu absolvirea studiilor și înainte de a începe activitatea profesională depun „Jurământul lui Hippocrate”. Anume prin acesta, cei din domeniul sănătății se obligă moral să ajute societatea și semenii lor în caz de necesitate.

Pe lângă Jurământ și Cod Deontologic, farmaciștii sunt obligați să respecte și anumite norme și legi din domeniul sănătății și activității farmaceutice.

Farmaciștii sunt obligați să acorde PAM în caz de urgențe conform:

- *Legii ocrotirii sănătății Nr 411 din 28.03.1995;*
- *Ordinului MS al RM „Cu privire la pregătirea și utilizarea cadrelor farmaceutice în Republica Moldova Nr. 70 din 03.03.1999;*

Legea ocrotirii sănătății Nr 411 din 28.03.1995 – este unul dintre documentele de bază în legislația farmaceutică. Prin conținutul art. 24 și art. 52 se stipulează despre importanța farmacistului și rolul acestuia în procesul de îmbunătățire a calității vieții omului privind aspectul medico-farmaceutic.

Art. 24 aliniatul (4) prevede „*Lucrătorii medico-sanitari și farmaceutici sunt obligați să acorde primul ajutor medical de urgență în drum, pe stradă, în alte locuri publice și la domiciliu, în orice oră de zi sau noapte [...]*”, iar în aliniatul (6) se stipulează: „*Orice persoană care este de față la producerea unei accidentari sau îmbolnăviri grave este obligată să acorde primul ajutor în limita posibilităților sale, să anunțe unitatea medico-sanitară proximă, să ajute personalului medico-sanitar la acordarea de prim ajutor [...].*”

Ordinul Nr.70 al Ministerului Sănătății Republicii Moldova, cu privire la utilizarea cadrelor farmaceutice din Republica Moldova, prin care se declară că orice farmacist trebuie să facă față mai multor situații descrise în conținutul punctului 9 al aceluiași ordin, cu privire la „Acordarea Primului Ajutor Medical”:

- ✓ să poată acorda primul ajutor bolnavilor în caz de leșin, colaps, șoc, comă, viroze acute, acces epileptic, astm bronșic, stenocardie, criză hipertonică, apnee, tahicardie, degerare, intoxicație, înec, mușcătură de insecte și de animale, hipertermie, hipotermie, pneumotorax, hemoragie, traume, fracturi;
- ✓ Să efectueze următoarele manipulații: respirație artificială, masajul indirect al inimii, oprirea hemoragiilor externe, prelucrarea și pansamentul rănilor, spălarea stomacului și intestinelor, imobilizarea, înlăturarea particulelor exogene din ochi, injecții intramusculare și intravenoase.

Pentru a fi instruiți corespunzător cazurilor de urgență, studenții farmaciști sunt pregătiți în anul I de studii în cadrul cursului de Urgențe Medicale Primare ce face parte din catedra Urgențe Medicale a Facultății de Farmacie a Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”.

Acest curs de Urgențe Medicale Primare are ca scop studierea concepției de instruire și pregătire multilaterală în urgențele cardiovasculare, traumatologice, neurologice, pediatrie, axând instruirea pe modalitatea operativă de evaluare diagnostică și primele măsuri de stabilizare a pacientului.

Printre deprinderile și cunoștințele acumulate pe perioada acestui curs, farmaciștii însă nu sunt instruiți cu tehnicile de administrare a medicamentelor pe cale parenterală care sunt stipulate în Ord. Nr.70 cu privire la utilizarea cadrelor farmaceutice din Republica Moldova.

Studiul respectiv reprezintă o cercetare transversal-descriptivă. În scopul evidențierii părerilor respondenților, s-a purces la cercetarea sociologică cu aplicarea instrumentului de chestionare, ce a conținut 13 întrebări, de tip închis și deschis.

Au fost completate 100 de chestionare, dintre care 82 au fost considerate valide, iar în celelalte 18 au fost obținute răspunsuri neclare sau

incomplete, acestea fiind înlăturate la etapa de analiză desfășurată.

130

Conform răspunsurilor, majoritatea farmaciștilor, 58,3%, acordă *rar* PAM, fie din lipsă de experiență, fie din lipsă de adresări din partea populației sau poate chiar din cauza incompetenței în acordarea acestui serviciu medical. Totuși, dintre chestionați, 18,29% acordă primul ajutor medical *des* și tot atâția specialiști – 18,29%, afirmă că nu au acordat primul ajutor medical *niciodată*. Cu toate acestea, 5,12% dintre respondenți au *foarte des* solicitări de acordare a PAM în farmacie (figura 1).

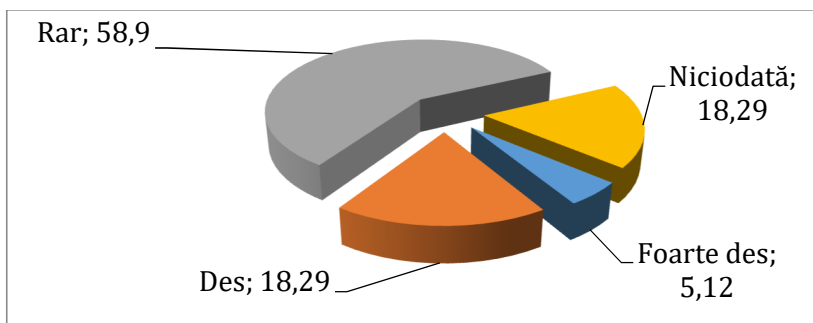

Figura 1. Frecvența acordării PAM în farmaciile comunitare

Prin chestionare, a fost precăutat și punctul de vedere al farmaciștilor, în legătură cu faptul, dacă aceștia consideră că e necesar ca un farmacist să poată acționa în cazuri de urgență și să poată acorda ajutorul premedical în cadrul farmaciei comunitare.

Ca rezultat, 97,56% din răspunsuri au fost pozitive, susținând părerea că un farmacist este un specialist din domeniul ocrotirii sănătății și este responsabil și obligat să acorde acest serviciu de fiecare dată când e cazul.

Accidentele casnice, insuficiența cardiacă sau șocul anafilactic sunt doar unele din cazurile în care se necesită ajutorul unui specialist. Potrivit datelor obținute pe baza chestionarelor, oamenii se adresează frecvent în farmacie după ajutor în cazul situațiilor de urgență, iar farmaciștii susțin că cele mai frecvente întâmplări de acest gen sunt:

- ✓ Hipertensiune arterială;
- ✓ Pre-infarct miocardic;
- ✓ Criza epileptică;
- ✓ Traume și leziuni provocate în condiții casnice;
- ✓ Hipotensiune arterială;
- ✓ Hiper-/hipo-glicemie
- ✓ Șoc anafilactic.

Printre urgențele enumerate mai sus, sunt și cazuri în care farmaciștii refuză să acorde primul ajutor, argumentând că unele situații le depășesc cunoștințele pentru a se implica, și în acest caz cheamă serviciul de urgență (ambulanța). Prin urmare, dintre cei 82 de chestionați, 3 farmaciști au

recunoscut că au refuzat, cel puțin o dată, să ajute pacientul pentru a nu dauna și mai mult în situații de șoc anafilactic, leziuni și traume grave (amputarea degetelor).

Pentru acordarea PAM, o mare importanță o are și prezența trusei medicale, dar și dotarea suficientă a acesteia. Fiind întrebați despre prezența trusei medicale în farmacie, 4,87% dintre respondenți au susținut că aceasta nici *nu* este în farmacia în care activează, iar 6,09% *nu știu* dacă acesta este sau nu prezentă în farmacie. Chiar dacă 89,04% de farmaciști *afirmă* că trusa medicală este prezentă în farmacie, nu cunosc cu siguranță care este conținutul acesteia.

După o sinteză a problemei în care s-a evaluat atât cunoștințele farmaciștilor, cât și necesitățile societății prin a fi ajutați în diferite situații de criză de timp și cunoștințe, ultima întrebare a chestionarului a fost despre necesitatea unui nou curs de studiere a acordării primului ajutor medical pentru studenții din anul V la facultatea de farmacie și pentru farmaciștii, care revin la cursuri de perfecționare. Răspunsurile au fost oferite în modul următor: 94% cred că astfel de cursuri sunt necesare, ceea ce ar duce la o perfecționare a cunoștințelor studenților și farmaciștilor.

Concluzii

Frecvența solicitărilor de acordare a primului ajutor medical în farmaciile comunitare constituie: 18,29% – nu au acordat primul ajutor medical *niodată*, 58,3% – *rar*, 18,29% – *des*, iar 5,12% - foarte des. Dar chiar și un caz unic solicitat impune pregătire conformă a specialistului în domeniul acordării primului ajutor medical. Pentru aceasta, instruirea în acordarea primului ajutor medical în caz de urgențe trebuie să aibă loc periodic și să implice toți specialiștii ce au contact direct cu pacienții.

Cuvinte cheie: primul ajutor medical, urgențe medicale, farmacist, farmacie comunitară

Bibliografie

1. Vladimir Safta. Farmacie Socială. (F.E-P. "Tipografia Centrală") Chișinău-2011, Capitolul 7. Servicii farmaceutice prestate în Farmaciile Comunitare. Pag.237, 259-262.
2. <http://www.firstaid4u.ca/en/course-info/ont-pharmacist-first-aid/>
3. <http://www.psa.org.au/event/parkville-first-aid-workshop-perform-cpr-2>
4. <http://www.psa.org.au/event/provide-first-aid>
5. https://researchrepository.griffith.edu.au/bitstream/handle/10072/41547/73545_1.pdf%3bjsessionid=DC5EDE22E0447EE6CF0567514BFE2B4F?sequence=1
6. <https://www.pharmacy-forum.co.uk/forum/general-information/general-pharmacy-topics/7283-first-aid-in-the-pharmacy>
7. www.redcross.md